

Воспитание и образование

Головкова М.М.

кандидат педагогічних наук, доцент,  
доцент кафедри педагогіки і педагогічної  
майстерності Мелітопольського державного  
педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

Кучеренко Т.В.

магістрантка Мелітопольського  
державного педагогічного університету  
імені Богдана Хмельницького

## **ОРГАНІЗАЦІЯ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ З МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ**

**Ключові слова:** моральне виховання; позакласна робота; мета, завдання позакласної роботи з морального виховання; педагогічні умови.

**Keywords:** moral education; class work; goal, objectives extracurricular activities on moral education; pedagogical conditions.

**Вступ.** Гуманізація і демократизація сучасної національної школи надає актуальності проблемам морального виховання учнів. У «Концепції виховання гуманістичних цінностей учнів», «Концепції виховання дітей та молоді в національній системі освіти», «Концепції національного виховання», «Концепції позашкільної освіти та виховання», а також у «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті» зазначено, що одним із пріоритетних напрямів реформування системи освіти є утвердження принципів загальнолюдської моралі. Провідні науковці звертають увагу освітян на те, що питання виховання моральної культури школярів вимагають нового осмислення та нового підходу. Проведений аналіз науково-педагогічної та методичної літератури засвідчив, що проблему морального виховання розглядали ряд науковців, а саме: І.Бех, Л.Бондар, О.Бондаревська, В.Бучківська, С.Волкова, В.Захарова,

В.Караковський, М.Красовицький, Н.Мойсеюк, В.Перепелиця, О.Худяков, П.Щербань І.Якіманська та інші.

**Виклад основного матеріалу статті.** В умовах перевантаження навчальної програми сучасної школи особливу роль у формуванні моральної культури школярів відіграє позакласна діяльність, оскільки в ній міститься значний потенціал активних форм, методів, засобів і прийомів виховної роботи. Позакласна робота є складовою та невід'ємною частиною навчально-виховного процесу тому що допомагає школі успішно розв'язувати проблеми підвищення якості моральних знань у вільний від навчання час, готує учнів до активної практичної діяльності і сприяє формуванню моральної культури особистості. Сьогодні стає зрозумілим, що треба не тільки знайомити учня з моральними поняттями та нормами, а й озброювати його продуктивними прийомами щодо їх освоєння. Слід на практиці показати учням переваги додержання моральних норм з тим, щоб школярі могли самостійно перевірити важливість та справедливість принципів «наповнених» загальнолюдським змістом. Саме в позакласній роботі розширюється діапазон спілкування дітей, створюються різні життєві ситуації, в яких учень змушений проявити турботу й піклування про товариша, висловити йому своє співчуття, своєчасно прийти на допомогу, порадіти його успіхам, виявити чуйність, доброту, порядність, тобто ті якості й властивості, які характеризують моральні відносини учнів. Важливим є те, що позакласна робота з морального виховання являє собою багатогранну навчально-освітню, суспільно-корисну, пошуково-дослідну діяльність школярів, розширює кругозір учнів, залучає їх до творчої діяльності. Позакласна робота сприяє розвитку у школярів колективізму, їх моральному та естетичному вихованню, забезпечує задоволення їх різноманітних духовних запитів та пізнавальних інтересів, є важливим засобом гармонійного виховання. Крім того, позакласна робота з морального виховання є формою розумного і цілеспрямованого відпочинку, сполучною ланкою між школою та життям.

Вона створює умови безперервності виховного і навчального процесів, їх єдності і цілеспрямованості на основі диференціації та широкої індивідуалізації. Одне з найважливіших місць в системі навчання та виховання підростаючого покоління навчально-виховного комплексу Дніпродзержинського академічного ліцею № 15 (надалі НВК №15) посідає моральне виховання учнів. Протягом останніх п'яти років освітній заклад експериментально досліджує та розробляє проблему «Формування механізмів трансформації регіональної системи освіти на основі принципів випереджаючої освіти для сталого розвитку» на Всеукраїнському рівні. Через призму експериментальної роботи досліджується в освітньому закладі питання морального виховання школярів. Морально-етична компонента в позакласній роботі в НВК №15 спрямована на вирішення наступних завдань: формування гуманістичних цінностей та пріоритетів заснованих на ідеї самоцінності кожної особистості, її права на відмінність; реалізація емоційно-ціннісного підходу, що передбачає формування у школярів вмінь ставати на позицію іншого, визнавати його думки, одночасно, відстоювати власну позицію, не принижуючи гідність іншої людини; розвиток неконфронтаційної свідомості, орієнтованої на співдружню та неконфліктну діяльність; впровадження норм діяльнісної педагогіки, що орієнтована на небайдуже, активне відношення до порушень принципів морального виховання, вміння оптимально реагувати на недодержання єдиних вимог та пріоритетів моральної культури учнів. Потреба підвищення рівня моральної вихованості молодших школярів визначила необхідність розробки ефективної системи позакласної виховної роботи. Мета впровадження розробленої системи позакласної виховної роботи - створення умов для формування активної життєвої позиції молодших школярів. Реалізації визначеної мети сприяли наступні завдання: формування моральних понять, переконань; виховання і розвиток моральних почуттів; прищеплення школярам навичок, звичок моральних дій; виховання і закріплення

позитивних рис характеру; формування потреб у самовдосконаленні і самовихованні. Організація та проведення позакласної роботи з морального виховання молодших школярів на базі НВК Дніпродзержинського академічного ліцею № 15 передбачала тісний зв'язок середовищ виховання (школи, сім'ї, суспільства), узгодження їхніх дій, ефективність засобів впливу з тим, щоб діти постійно знаходились під безпосереднім педагогічним впливом, щоб навіть їх відпочинок сприяв моральному збагаченню особистості. До змісту позакласної роботи з морального виховання школярів входило безпосередньо моральне виховання та пов'язане з ним естетичне, гуманістичне, екологічне та інші напрямки виховання; освітньо-пізнавальна діяльність; заняття різними видами мистецтва; спортивно-масова робота; ігри та розваги; позакласне читання учнів та інше. В 2013 - 2014 навчальному році для учнів четвертих класів було розроблено та впроваджено програму, яка передбачала систематичне проведення виховної роботи із учнями початкових класів із застосуванням тренінгових виховних занять: змагань, годин спілкування, класних годин, зустрічей у колі сім'ї, морально-етичних бесід, моральних діалогів, рольових ігор, морально-етичних, інформаційних хвилинок, конкурсів, виставок, екскурсій. Кінцевим результатом програми було підвищення рівня сформованості моральної культури молодших школярів. Позакласна виховна робота з морального виховання проводилась за таким планом:

*Вересень:* година спілкування «Будьмо ввічливими»; круглий стіл «Що ти знаєш про себе»; вікторина «Етика поведінки».

*Жовтень:* етична бесіда «Навчись поважати людей»; бесіда «Повага до інших – що це означає?».

*Листопад:* етична бесіда «Розмова про дружбу»; виховна година «Як себе поводити?»; круглий стіл «Відверта розмова про ввічливі слова і ввічливі вчинки».

*Грудень:* усний журнал «Доки всі вдома»; виховна година «Культура поведінки»; виставка стінгазет «Новорічні візерунки».

*Січень:* конкурс «В людині все повинно бути прекрасним»; виховна година «Умій бути вимогливим до себе та доброзичливим до товаришів»; заочні мандри «Подорож до Країни ввічливості та доброти».

*Лютий:* усний журнал «Дружба єднає щирі серця»; етична бесіда «Етика та етикет»; година спілкування «Золоте правило християнської етики».

*Березень:* тренінг «Вчимося спілкуванню»; вікторина «Вимоги суспільства»; інтелектуальна гра «О, щасливчик».

*Квітень:* акція «Праця красить людину»; тренінг «Вчимося доброті»; виховна година «Дружба та її значення в житті людини».

Різноманітні заходи були спрямовані на збагачення емоційного світу дітей моральними переживаннями і формування моральних почуттів; озброєння учнів знаннями про мораль, її сутність, доцільність, додержання моральних норм; формування культури спілкування; накопичення морального досвіду школярів у їхній практичній діяльності; стимулювання школярів до морального самовиховання. Участь школярів в активній позанавчальній діяльності давало змогу вчителям виявити і відповідно коригувати у молодших учнів помилкові погляди і переконання, відхилення від встановлених норм поведінки. Діяльність учнів було організовано таким чином, що через власні самостійні відкриття, розв'язання різноманітних завдань на практиці, ігрові моменти, звертання до джерел з моральної тематики вони оволодівали моральними знаннями, вміннями, навичками, удосконалювали свої моральні якості. При проведенні підсумкової діагностики наприкінці року були отримані наступні результати: рівень сформованості моральної культури учнів четвертих класів виріс з 23,8% до 32,5%. Досягненню позитивних результатів з морального виховання учнів початкових класів у навчальному закладі сприяло запровадження на практиці комплексу педагогічних умов, а саме: впровадження виховної технології;

діалогічність процесів педагогічної взаємодії педагогів та молодших школярів; врахування вікових та індивідуальних особливостей учнів початкових класів; підвищення компетентності педагогів з питань морального виховання молодших школярів; забезпечення адекватності виховних впливів навчального закладу та сім'ї на особистість учня молодшого шкільного віку.

**Висновок.** Підводячи підсумки можна наголосити, що належним чином організована позакласна робота з морального виховання школярів надає можливість ознайомити дитину з основними вимогами моралі, її принципами і категоріями, дозволяє зрозуміти сутність, зміст моральних дій, виховувати переконання, пов'язані з почуттями людини, тобто з емоційним відношенням її до своєї поведінки і поведінки інших, емоційним станом, який знаходить вияв у інтересах, радощах, здивуванні, стражданні, гніві, соромі. Вона допомагає школі успішно розв'язувати проблеми підвищення якості моральних знань, готує учнів до активної практичної діяльності, розширює їх кругозір та сприяє формуванню моральної культури особистості.

### **Література:**

- 1.Карпенчук С.Г. Теорія і методика виховання / С.Г.Карпенчук.- Київ: Вища школа,2007. – 304с.
- 2.Лозова В.І., Троцько Г.В. Теоретичні основи виховання і навчання: [навчальний посібник] / В.І.Лозова, Г.В.Троцько . – Харків: ОВС, 2012. – 400с.
- 3.Національна програма виховання дітей та учнівської молоді в Україні. – Чернівці : Видавничий дім “Букрек”, 2005.-39 с.
- 4.Підготовка майбутнього вчителя до морального виховання учнів: [Навч. посібник / під ред. В.К. Демиденка]. – К.: ІЗМН, 2006. - 204с.
- 5.Цвеліх Т.І., Ваккер Д.Л. Методика морального виховання дітей молодшого і середнього шкільного віку:[ Методич. посібник для вчителів] / Т.І.Цвеліх,Д.Л.Ваккер. – К.: Вища школа, 2012. – 143с.